

ZÁMĚR NA RESTAUROVÁNÍ

I. ÚDAJE O AKCI

Věc: Lokální sondážní průzkum - záměr na restaurování kazatelny

Vlastník: ŘKF Štarnov

Restaurátor: Mgr. art. Dušan Rohlík

Termín prací: květen 2024

II. ÚDAJE O PAMÁTCE

Objekt: kostel sv. Mikuláše

Obec: Štarnov

Dílo: kazatelna

Evidenční číslo kulturní památky: 1499

Datace: 1738 (úředně zapsáno), podle dekorace lze usuzovat i na konec 17. století nebo 1/5 18. století,
převezení do štarnovského kostela 1775-83, celková obnova 1934

Technika: polychromie na dřevě

Rozměry: celková výška asi 6 m

Autor: neznámý

III. CÍL PRACÍ

Provedení lokálního sondážního průzkumu za účelem zjištění případných původních barevných úprav a zaznamenání stavu díla. Na jehož základě bude proveden návrh na restaurování.

IV. POPIS DÍLA (evidenční list KP)

Jedná se o visutou kazatelnu přikotvenou ke stěně na evangelijní straně presbytáře u vítězného oblouku k severní stěně spojenou pavláčkou k vstupu do oratoře (nyní zazděná).

Architektura kazatelny je tvořena ambonem šestiuhelníkovým půdorysu v popředí se čtyřmi stěnami. Poprsí ambonu zdobeno pilastry a sloupky s hlavicemi a patkami. Před stěnami-výplněmi jsou na visuté destičce ve výši soklu postaveny sošky (čtyř církevních otců a dvou světců). Podhled ambonu je zvonového tvaru, po jehož hranách sbíhají lukovitě stočené pentle s akantem. Nahoře pod sokly představených sloupů končí růží a dole volutou s zlaceným hroznem. Pozadí mezi ambonem a stříškou je tvořeno dvěma pilastry nesoucí plošně zalamované kladí s rosetami a listy ve vlysu. Střed je ve vypouklém prořezávaném akantovém rámu zdobí deska s desaterem. Stříška je stejného půdorysu jako ambon z jehož vlysu visí pod oběma akantovými listy květinový feston. Na zalamované římse stojí čtyři andělé s trubkami. Za nimi ke středu stoupají čtyři volutovitě stočená křídla z pentle a s akantem, jenž vrcholí soklem s žehnající sochou Krista. Ten drží zeměkouli podobě říšského jablka. Kolem soklu se vznáší andílci s plamenými srdci v rukou. Podhled baldachýnu dekoruje holubice na paprscitém nimbu.

Barevnost kazatelny je řešena v plochách v kombinaci světle hnědavém a červenavém mramorování. Sochy, sloupky, nástavec na stříšce a pentle po celé kazatelně jsou v odstínu lomené běli. Dekorativní řezby, berle, trouby a další detaily odění jsou zlacené plátkovým zlatem na poliment (někde matové plochy opatřené šelakem - akantové řezby).

Kazatelna působí relativně kompaktním dojmem, bez výrazných poškození. Konstrukčně vypadá vcelku stabilně, jen místy rozvolnění spojů (ambon stříška, festony). Dřevo je lokálně napadeno červotočem, patrné výletové otvory ve vnitřku ambonu a sochách. Požerky aktivního červotoče viditelné na pavláčce a ambonu. Lokálně jsou patrné mechanická poškození sedření polychromie (zlacení na akantový řezbách, berle světců aj.). Místy se stávající polychromie odlupuje od podkladu (tvoří stříšky). V těchto defektech se objevují starší úpravy. Sochy v popředí ambonu (i na stříšce) a další řezby v bílých odstínech jsou překryté silnou vrstvou převládající stávající úpravy. Zakrývají hloubku originální úpravy.

V. SONDÁŽNÍ PRŮZKUM

Bylo provedeno několik menších páskových a bodových sond v úrovni dosahu řečniště a poprsí ambonu.

Popis několika stěžejních sond.

Sonda S1/K, pozadí za řečništěm

- 1- nejstarší modré mramorování pilastru a tmavší mramor za pilastrem (řezba okraj prokazuje také modré zbarvení (pásky řezby tmavě modrá na stříbření)
- 2- mladší hnědozelené s kombinací šedočerného pozadí pilastru na bílém podkladu
- 3- stávající světle hnědavé mramorování na bílém křídovém podkladu

Sonda S2/K, pozadí za řečništěm

- 1- nejstarší modrý odstín
- 2- šedá vrstva mramorování
- 3- stávající modrá plocha výplň rámu

S3/K, levá deska desatera

- 1- nejstarší úprava zlacený lem s šedavou plochou (křídý)

Sonda S5,6/K, pravá strana římsy a kladí stříšky

- 1- kombinace červené římsy a modrého kladí
- 2- zaznamenány šedé mramorování
- 3- stávající světle hnědavé mramorování v kombinaci s červenavým mramorováním

Sonda 8,9 na sloupku popředí ambonu

- 1- okrová plocha na architektuře ambonu, sloupek sytě zelená petrolejová
- 2- šedomodrý mramor na ambonu, sloupek světle šedý s žilkami
- 3- stávající světle hnědavé mramorování v kombinaci s červenavým mramorováním, sloupek šedobílý

Sonda na holubici

- 1- zřernalé stříbro
- 3- plátkový hliník na okrovém podkladu

Sochy na poprsí ambonu

- 1- zachycené původní vrstvy fragmenty zlata a stříbra, někde hnědé a červené vrstvy oděvu.
- 3- silná vrstva křídové vrstvy s bílou barevnou vrstvou.

Souhrn průzkumu:

Lokálním sondážním průzkumem byla zjištěna původní polychromie kazatelny, kombinace tmavě červených mramorů s okrovými plochami na ambonu sytě zelené sloupky zlacení na vroubkovaných lištách výplní. Část za řečništěm kombinace dvou odstínů modrých mramorů pilastrů a červených částí. Stříška podobné řešení. Na sochách zachyceny fragment zlacení a červeno hnědý poliment na šatu, červená vrstva na šatu. Stříbro i na řezbách (vnitřky stuh s modrou lazurou). Na rukou a tvářích zachyceno patrně zčernalé stříbro. Technika parně olejomalba plátkové kovy (stříbro, zlato) na polimentu.

Další mladší úpravou je celoplošná úprava šedohnědého, šedomodrého a červený mramor (ambon, stříška). Světle šedá vrstva mramorování s žilkami (na sloupcích ambonu) a kombinován se zlacenými prvky.

Poslední stávající úpravou je světle hnědavé mramorování v kombinaci s tlumeným červenavým mramorováním a větší rekonstrukce řezeb se zlacením plátkovým zlatem. Povrch je tvořen celoplošně křídovou vrstvou větší či menší tloušťky (1-3 mm). Sošky jsou taktéž celoplošně překřídované a opatřené světle šedobílým nátěrem berle a lemy jsou zlacené plátkovým zlatem.

VI. ZÁVĚR

Kazatelna je kvalitní vysoce hodnotné umělecké dílo. Tak jako na protilehlém oltáři, je zřejmé, že tyto objekty byly sekundárně celoplošně upraveny ve stejné časové rovině. Kazatelna i s oltářem byly do šternberského kostela dovezeny někdy po roce 1775-83 z klášterního kostela ve Šternberku.

V tomto čase také došlo patrně k povrchové úpravě děl (starší sekundární povrchové úpravy).

Identická stávající úprava povrchu obou děl světlehnědého mramorování může být časově zařazena do obnovy provedené v roce 1934 popsaného v evidenční listě movité památky.

Stav díla při povrchovém zkoumání je relativně dobré stavu, vcelku stabilní. V menší míře napaden červotočem (požerky ojedinělé), více výletových otvorů zřejmé ve vnitřku ambonu a na sochách. Lze přepokládat, že silná vrstva stávající úpravy (masivní vrstvy křídý), tak jak to bylo u bočního oltáře, zakrývá silně poškozenou dřevnou hmotu (především na sochách a řezbách). Tato silná vrstva opět zaplňuje hloubku řezeb, soch a architektury, čímž snižuje kvalitu řezby. Také stávající mramorování není nějak výtvarně hodnotné.

Restaurátorským zásahem by došlo ke stabilizaci díla obnovení poškozených zlacených řezeb a především k prezentaci velmi kvalitní historické původní úpravy. Tato kvalitní dílo lze považovat svou zdobností a kvalitou provedení jako jedno z nejvýznamnějších děl v okrese (jak bylo popsáno v evidenčním listě památky).

VII. NÁVRH NA RESTAUROVÁNÍ KAZATELNY

Prezentování původní povrchové úpravy. Rozebrání stříšky, desky za řečništěm, odstrojení všech vyjímatelných částí (sochy a řezby). Architektura ambonu s pavláčkou budou ponechány.

1. Odstrojení všech vyjímatelných částí soch, řezeb, stříšky a desky za řečništěm.
2. Provedení rozšiřujícího průzkumu větší páskové sondy zjišťující stav a dochování původních vrstev (především soch na ambonu a stříšce). Budou odebrány vzorky pro chemicko-technologickou analýzu (3-5 vzorků).
3. Petrifikace dřeva ponorem v roztoku [REDACTED], případně [REDACTED].
3. Odstraňování přemaleb po vrstvách k originálu mechanicky skalpely případně podle zkoušek chemickou cestou. Stávající zlacení plátkovým zlatem na řezbách bude respektováno (ještě se dořeší po provedení rozšířeného průzkumu).
4. Průběžně zpevňování zajištění uvolněné polychromie (králičí klíh nebo technická želatina).
5. Dočištění.
7. Revize truhlářských spojů.
8. Dořezby.
9. Tmelení defektů kličokřídovými tmely.
10. Retuše reverzibilní materiály (mramorování - čisté pigmenty pojené laropalem aldehydovou pryskyřicí nebo olejopryskyřičnými barvami maimeri v laku. Řezby - plátkové zlato a stříbro na poliment).
11. Lakování, konzervace povrchu regalrez (uhlovodíková pryskyřice). Případně bělený vosk.
12. Ošetření rubové strany přípravkem proti dřevokaznému hmyzu [REDACTED]

V Hoštejně dne 27. 5. 2024

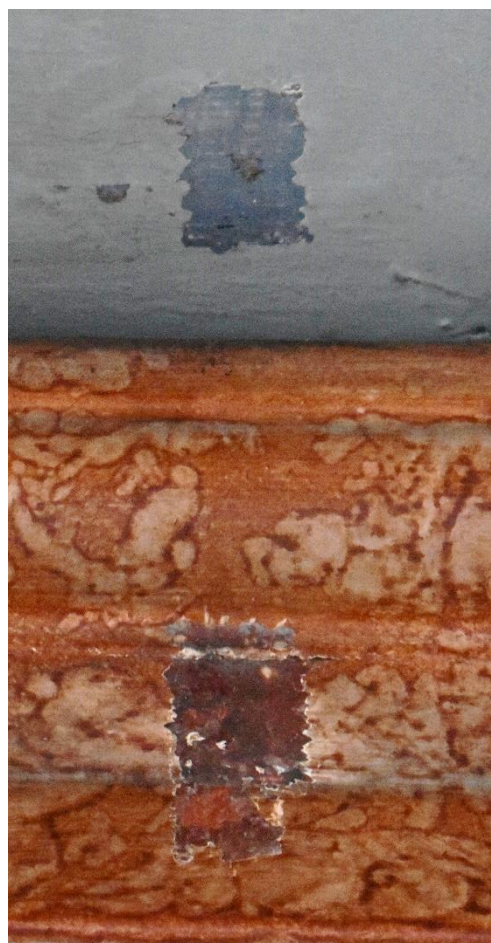
Mgr. art. Dušan Rohlík

VIII. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA:

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: pohled na celek se základními rozměry.

Pohled na stěnu s dekorací za řečništěm a provedenými sondami.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: Sonda S1/K pilastru definuje 1-nejstarší modré mramorování, 2- mladší hnědozelené s kombinací šedočerného pozadí pilastru na bílém podkladu, 3- stávající světle hnědavé mramorování na bílém křídovém podkladu.

Sonda S2/K opět prokazuje dvě starší úpravy nejstarší modrou č.1 a mladší šedou č.2

Sonda S4/K- taktéž prokazuje dochování pnejstarší úpravy mramorování (v sekundární úpravě jen lehce dotvořeno)

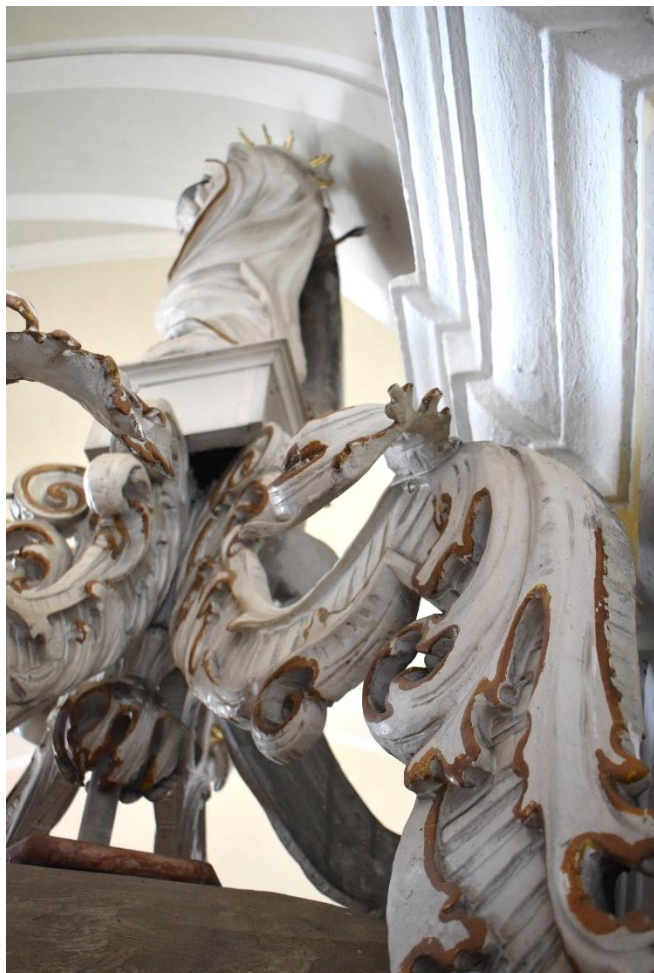
Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: pohled na další sondy na stěně za řečništěm prokazují starší úpravy.
Holubice s nimbem na podhledu stříšky.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: sonda na holubici prezentuje původní zčernalé stříbro na červeném polimentu a stávající úpravu plátkový hliník na žlutém podkladu.
Pohled na pravou stranu římsy stříšky se dvěma sondami S5,6/K prokazující opět dochování původního mramorování.

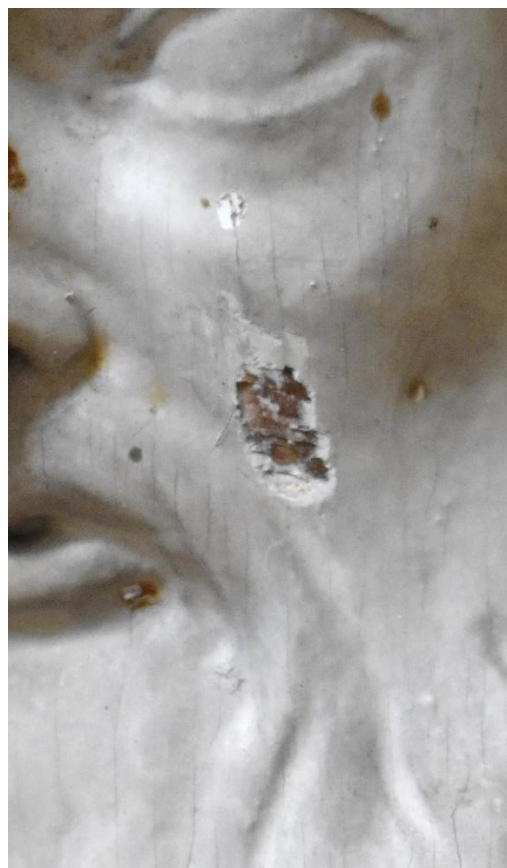
Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: detaily sond S5,6/K kombinující červený mramor s modrým č.1 s fragmenty mladší časové roviny šedozeleného mramorování č.2.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: detail horní části dekorace stříšky (špatně přístupné-bez sondy) dá se předpokládat dochování původních vrstev pod silným nánosem především poslední sekundární úpravy. Detail stavu řezby za řečništěm (mechanická poškození zlacení).

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: socha vpravo na pavlácce ambonu se sondou S7/K původního mramorování na architektuře. Dále lokální sondy na soše prokazují původní barevnost.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: socha světce druhého z prava: malé sondy prokazují fragment zlata a patrně zčernalé stříbro.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: socha církevního otce (třetí z prava), sonda na klobouku hnědá vrstva a na levém rameni hnědočervená barevnost (patrně poliment?).

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: socha světce (zcela vlevo), malé sondy prokazují s největší pravděpodobností zčernalé stříbro.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: pohled na bohatou výzdobu ambonu. Zakreslení sondy S8,9/K.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: pohled na sondy S8,9/K na levé části poprsí ambonu. Prokazují opět dvě starší úpravy. Nejstarší sytě zelená na sloupku a hnědý mramor (respektive okrový) na stěnách – výplních ambonu (zlacení na vroubkovaných lištách).

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: Pohled na řečniště

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: ukázka některých poškození

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: pohled na výzdobu stříšky.

Štarnov, kostel sv. Mikuláše, kazatelna: přibližné naznačení původní podoby architektury (podle zjištěných sond).